

META L-MARA TIBQA' TMIERI

KUMMIEDJA B'ATT WIEHED

Ta' A. CREMONA

(Ix-Xena tissokta mill-ahhar Nru. ta' "Il-Malti", Marzu 1964, paġna 18)

- Karolina:** U żgur ukoll!... Issa twebbel bid-dar ta' San Pawl il-Baħar... Xi haġa hemm fin-nofs biex reġa' bdielu. Ara, Ġamr, mur itlaq dawk ix-xtieli fil-kamra tal-ġnien u mba-ġħad ngħidlek jien fejn thawwilhom.
- Ġamri:** Isma', sinjura... jien kont għidtlek li ma bihsibnix noqgħod iżjed ġo did-dar.
- Karolina:** Toqgħod sakemm ngħidulek.
- Ġamri:** Le, sinjura; ngħidlek quddiem is-Sinjura Dovina u quddiem das-sinjur li ma jistax ikun li nibqa' hawnhekk. Dak jordna haġa u inti oħra...
- Karolina:** Dan mhux mument li toqgħod iġġibli dawn il-kawteli. Mur, u aġħmel dak li għidtlek. Hawn das-sinjur... u ma nistax naħli ż-żmien miegħek.
- Ġamri:** (*Lis-Sur Ġervazju*). Skużani, sinjur... għax quddiemek qed nitkellem b'dal-mod... (*Lil Karolina*). Ara, sinjura, il-lum sbaħt hawn, imma għada ma nafx jekk nisbaħx hawnhekk. (*Johroġ*).
- Karolina:** Kulma jiġi quddiem, kollox bil-maqlub ta' dak li rrid jien. Issa naraw x'se jinqala' ...Skużani, Sur Ġervazju, emminni li kultant ma nafx fejn nibda nagħti rasi... żewġi minn banda... u l-oħrajn mill-banda l-oħra; kieku ssir xi haġa bħalma nixtieqha jien... X'destin!
- Ġervazju:** Hu paċenzja, sinjura... Mhux kulhadd fehma waħda... jeħtieġ li wiehed jagħder lil xulxin... Bħalma għidtlek, is-Sur Gan Feliċ dak li jagħmel huwa għall-ġid tad-dar u mhux biex jikkuntrarjak... raġel li dejjem fittex l-interessi tad-dar... Naħseb li dis-sinjura tgħid bħali, hux tassew...
- Dovina:** Altru li hekk...
- Karolina:** Daż-żgur... Xi tridha tgħid is-Sinjura Dovina... Mara waħidha. Hsieb ta' ħadd, ħlief tagħha nfisha... Kelliha bżonn kienet bħali bi tlieta min-nies, li ma nafx x'nibda nsejilhom, minn filghodu sa filgħaxija, erhilhom imeruni għal kull nifs li niehu, ibda minn dak żewġi, binti u spiċċa f'dak l-iżmagat ta' ġennien...
- Ġervazju:** Bniedem xih... la tasal ċerta età ftit jew wisq issir bis-betku... la tiħux għalih, sinjura...

Karolina: Qallek hu... bix-xjuhija tieghu, dlonk jisserdak u jhedded li jrid jitlaq... malli taghmillu daqsxejn ta' osservazzjoni... Ghandek tgħid li dak żewġi telaqlu r-riedni kollu f'idejh... il-ġnien għamlu tieghu...

Sofie: (*Tidħol b'nifisha maqtuġh*). Ma, tiela' sinjur mat-tifel tieghu... Kienu fl-istudju mal-papà...

Karolina: Jaqaw ġie dak is-sinjur li jrid ibiġh il-villa ta' Hal Balzan?

Sofie: Ma nafx, ma. (*Karolina tmur tittawwal mill-bieb. Sofie lil Dovina, b'lehen li bilkemm jinstama'*): Zi, qis li ssewwili xi kelma mal-papà. Aldo mal-papà tieghu.

Dovina: Iskot. Halli f'idejja.

Ġan Felić: (*Lill-Baruni Ciantar huwa u diehel mieghu ma' Aldo*): Jien, biex ingħidlek, kont biddilt il-hsieb... għax wara kol-lox il-mara trid toqġhod fiha l-iktar... (*Lil Karolina*): Karolin, das-sinjur huwa l-Baruni Ciantar, sid id-dar tal-villa ta' Hal Balzan, u dan li hawn mieghu, ibnu, il-Barun-ċin. Jismu?...

B. Ciantar: Aldo.

Ġan Felić: Għadu jistudja, hux tassew?

B. Ciantar: Iva, l-Università, għal kors ta' spizjar. Imma xahrejn oħra jkun spicċa mill-kors.

Ġan Felić: Għandi pjaċir. Jalla l-Bambin ikompli mieghu. X'jidhirlek Karolin?... X'biċċa ta' ġuvni għandu l-Baruni Ciantar.

Karolina: Nistħajlu daqs Sofie tagħna... Lilu biss għandek?

B. Ciantar: Lilu biss, sinjura. Marti; jaħasra, mititli f'qasir il-ghomor. Hallietu ta' tliet snin... rabbietu oħti.

Karolina: U x'tagħmel jekk jiżżewwiġlek?... Jew ma bihsibux?

B. Ciantar: Jekk jiżżewwiġ, sinjura, inbierku b'idejja t-tnejn, basta jiehu tifla sewwa u bil-għaqal, u li tkun għal qalbu. Kulma għandi jkun tagħhom.

Karolina: U inti?

B. Ciantar: Jekk ikunu jriduni magħhom, immur nghix magħhom.

Karolina: X'xorti din! Imma min jaf il-mamà tagħha tkunx trid.

Ġan Felić: Ghaliex le?

Karolina: Ih! tifla ma' żewġt irġiel!

Ġan Felić } Ah! Ah! ah! ah! ah! (*Jidhku*).

Ġan Felić: Fejn sejra b'rasek?

Karolina: B'rasi xejn... intom l-irġiel kollha xorta waħda.

Gervazju: Mhux biex nindaħal. Din nistgħu ma nniżżluhiex fil-kitba taż-żwieġ.

Karolina: X'ma tniżżilx, jekk jogħġbok?

Gervazju: Illi l-missier imur iġhix ma' ibnu u l-mara t'ibnu. Xi tgħid, Sur Baruni?

- Gan Felic' Ciantar** } Ah! Ah! ah! ah! ah! (*Jidhku*).
- Karolina:** Nista' naf għaliex qegħdin tidhku?
- Gervazju Ciantar** } Ah! ah! ah! ah! ah!
- Karolina:** Wara kollox, jien din il-ħaġa ma toqrosnix. Li jimpurtani huwa li żewġi jibqa' miegħi hawn il-Belt, u ma jmur joqgħod imkien, u la Hal Balzan u lanqas San Pawl il-Baħar... għax milli jidher issa xi hadd ħajru biex jarma xi luzzu bil-mutur għas-sajd flok ma jedha bil-ġnien tal-villa ta' Hal-Balzan. Sur Nutar, xtaqt għalhekk inkun naf, jekk ġejtx biex tagħmel xi kuntratt u għal liema dar.
- Gervazju:** Int milli jidher mort għand il-prokuratur tal-Baruni biex tħassar ix-xiri tal-villa. Il-prezz ta' sebat elef lira deherlek li hu għoli, u żewġek, għalhekk kien bihsiebu, milli jidher, jiehu d-dar ta' San Pawl il-Baħar u jikkuntentak.
- Karolina:** Eh! naħseb li l-ħsieb ta' żewġi huwa wisq 'il bogħod minn dak li qiegħed tgħidli, Sur Nutar. Żewġi dejjem qies l-interessi tiegħu u qatt ta' martu.
- Gervazju:** Imma din di-darba ħasibha xort'oħra, sinjura.
- Karolina:** Insomma, id-dar ta' San Pawl il-Baħar ma jixtrihex.
- B. Ciantar:** Milli jidher is-sinjura tixtieq li hu jixtri l-villa tiegħi. Jekk inhu hekk, aħna malajr niftiehm, bil-patt li jekk niftiehm,, is-sinjura tikkuntenta wkoll li bintha...
- Karolina:** Binti, Sur Baruni, f'din l-affari m'għandha x'taqsam xejn.
- B. Ciantar:** U jiena ngħidlek, sinjura, li għandha x'taqsam hafna.
- Karolina:** Binti m'għandhiex kapitali ta' flus biex tixtri l-villa tiegħek... u lanqas aħna biex noħroġu s-somma ta' £7,000 li tlabt lil żewġi.
- B. Ciantar:** Jien ġejt hawn, kif taħseb int, biex niftiehem ma' żewġek fuq ix-xiri tal-villa. Il-prokuratur li ħallejt floki meta kont imsiefer, qalli li inti mort biex tħassar il-proposta tax-xiri, l-iktar minħabba li s-somma deherlek li kienet kbira; jien ktibtli li d-dar inħalliha b'xi ħaġa inqas, jiġifieri b'£6,000, iżda, milli jidher, bejn li inti ma ridtx li żewġek jixtri l-villa, u flokha ridtu jixtri dar oħra San Pawl il-Baħar, in-negozju tax-xiri tal-villa waqaf. Iżda bejn bintek u ibni hemm negozju iehor, u dan baqa' miexi għielu; negozju li mill-banda l-oħra kellu rabta kbira ma' dak li kellna jiena u żewġek.
- Karolina:** U dawn x'negozju seta' kellhom... nista' nkun naf?
- B. Ciantar:** Negozju wisq ikbar minn tagħna. Negozju ta' mħabba, Sinjura Karolin.
- Karolina:** Negozju ta' mħabba? Biex ingħidlek ili nisma' xi ħaġa fuq is-sinjurina binti, u rrid nara x'inhi sewwa din l-affari.

Wara kollox, din mhix haġa li għandha x'taqsam max-xiri tal-villa tiegħek jew mad-dar ta' San Pawl il-Baħar.

B. Ciantar: Għandha fuq li għandha, Sinjura Karolin. Xtaqt ngharrfek li jiena u żewġek diġà tajna l-kunsens tagħna għaż-żwieġ ta' ibni mas-sinjurina bintek.

Karolina: X'jien nisma?... U dan kif?... U lili hadd ma jgħidli xejn?

B. Ciantar: Qiegħed ngħidulek issa jien, u naħseb li ma tmurx kontra x-xewqa ta' bintek.

Karolina: U dana kollu sar mingħajr żewġi ma qalli qatt xejn.

B. Ciantar: Żewġek ma kienx jaf li bintek hija l-maħbuba ta' ibni Aldo, bħalma jiena ma kontx naf li ibni Aldo huwa l-maħbub ta' bintek. Jiena hawnhekk gejt għal żewġ hwejjeg: l-ewwelnett biex naghmel xi proposti fuq il-villa li żewġek xtaq jixtri minn għandi...

Karolina: Villa u mhux villa, hawn qiegħda nara li dawn huma pretesti biex saru haġna konfoffi minn taħt. Il-villa, milli jidher, is-sur żewġi ma jridhiex, jew ngħiduha kif inhi, mhux imħajjar iżjed għaliha, u flokha, milli jidher, irid li jsir negozju ieħor, iżzewweġ lil ibnek ma' binti Sofie.

B. Ciantar: Xejn minn dan kollu, Sinjura Karolin... Din biċċa ta' żewġt iqlub, li ltaqgħu u nħabbu, u jien u żewġek, bħala missirijiet, rajna li m'għandniex intellfu l-hena u l-paċi ta' dawn iż-żewġt itfal għeziež, u fuq hekk naħseb li taqbel magħna, Sinjura Karolin... Jekk il-villa, żewġek ma jridhiex, tehodha bintek, u huwa jixtri dik li int tant xtaqt: id-dar ta' San Pawl il-Baħar; dar li milli jidher togħgħbok aktar mill-villa tiegħi għal bosta u bosta raġunijiet.

Karolina: La s-sur żewġi, issa, biddel il-ħsieb, għax xi hadd haġru għad-dar ta' San Pawl il-Baħar, jiena d-dar ta' San Pawl il-Baħar ma rridx immur fiha. Jien hawn dari, sewwa għax-xitwa kemm għas-sajf. Minn hawn ma rridx nitharrek. Din biżżejjed għalina.

B. Ciantar: Mela issa m'għandniex naghmlu haġ'ohra ħlief niġu għall-fatti. (*Lil Sofie*): Sinjurina, inti għadek bil-fehma li tiż-żewweġ lil ibni Aldo?

Sofie: Iva, u bil-qalb kollha.

B. Ciantar: (*Lil Aldo*): Inti, Aldo, xi tgħid?

Aldo: Jien, papà, nixtieq niżzewweġ lis-Sinjurina Sofie, għax dik li jien haġbejt, u ħliefha hadd.

B. Ciantar: (*Lil Ġervazju*): Mela, Manjifk, kif aħna hawn naqdu żewġ affarijiet. Xi tgħid, Sur Ġan Felici?

Ġan Felici: Naħseb li wasal il-waqt li nwettqu l-ftehim b'kuntratt.

Karolina: Kif, u lili hadd ma jistaqsini jekk għandix pjaċir?

B. Ciantar: Xi trid li nistaqsuk, sinjura?

- Karolina:** Il-kunsens tiegħi, jekk jogħġbok.
- B. Ciantar:** Għal dak li hu żwieġ ta' bintek ma' ibni nahseb li għandek tifhem li l-kunsens tiegħek, kif ukoll ta' żewġek, xejn ma hu meħtieġ, ladarba ibni u bintek għandhom il-jedd li jagħzlu s-sieħba jew sieħeb tal-ħajja tagħhom; għal dik li hi dar, inti sa ċertu pont għandek u m'għandekx il-jedd li tindaħal fix-xiri tagħha.
- Karolina:** Jiena diġà għidtlek, Sur Baruni, li jien la rrid immur f'dar u lanqas f'ohra. Bil-prezz li tlabt lil żewġi, il-villa tiegħek ma konna nixtruha qatt.
- B. Ciantar:** Id-dar se nagħtiha lil ibni, ladarba ma ridtux tixtruha; għax milli jidher, malli jiżżewweġ, biħsiebu jmur jgħammar fiha.
- Karolina:** Kif? Ibnek imur joqgħod fiha ma' binti! Jehodhieli daqshekk 'il bogħod?
- B. Ciantar:** Bogħod xejn, sinjura; ibni għandu **motor car**, tasa' disgħa minn nies. Meta tkun trid, jibgħathielek, u fi ftit minuti twasslek għandha u terġa' twasslek lura d-dar; bil-patt, bil-patt li mill-gurnata li tgħid *is-signor si* lil bintek ma toqgħodx tmeriha u tindaħlilha bħalma tagħmel lil żewġek, jiġifieri li thalluha tgħix bil-paċi.
- Karolina:** Gan Felic! (*Tgħajjat*).
- Gan Felic:** Xi tridni ngħidlek?
- Karolina:** Kif, u inti ma titkellem xejn?... Dan kollu kont taf bih... u lili ma tgħidli xejn...
- Gan Felic:** Xi tridni ngħidlek?... Jeħtieġ inbaxxu rasna u ma nindaħlux fix-xewqat ta' bintek u ta' dak li għad ikun ir-raġel tagħha... la l-baruni għoġbu jagħtihom il-villa tiegħu, u huma jridu jmorru fiha, ahna m'għandna ebda dritt nindaħlulhom... inti, jiġifieri, m'għandek ebda dritt tindaħlilhom u tmerihom bħalma kellek l-għada tmieri lili.
- Karolina:** Kif ma nindaħalx?... Ibda biex il-Baruni talli se jagħti l-villa lil ibnu jkun irid li npattu b'xi dota li ma tkunx inqas mill-prezz tal-villa.
- B. Ciantar:** Xejn minn dan kollu. Doti minn għandkom ma nippretendi xejn. Ibni se jkollu biżżejjed biex iġix hu u martu. Id-dar nagħtiha lil ibni jgawdiha f'ħajtu miegħi; wara mewti tkun tiegħu u ta' martu għalkollox. Jien infatti se mmur noqgħod magħhom.
- Karolina:** Tmur toqgħod magħhom?... Ma' binti?... U int sur żewġi, tippermettuh dan?...
- Gan Felic:** Dik affari ta' bintek u ibnu; mhux tagħna.
- Karolina:** Tajjeb, mela jien immur noqgħod magħhom ukoll. Jien lil binti ma rridhiex toqgħod ma' żewġt irġiel.

- Ġan Feliċ:** Jekk bintek tkun tridek magħha, mur oqghod hemm għal kollox.
- Karolina:** Trid tehles minni, hux tassew? Imma jarralek il-ħsieb ta' moħħok.
- Ġan Feliċ:** Int mur ma' bintek... u jien immur ngħix m'oħti Dovina...
- Karolina:** Trid tmur tgħix m'oħtok Dovina?... M'oħtok Dovina?... Jien minn ħdejk ma niċċaqlaqx... u jekk immut, il-persuna tiegħi tibqa' tiġri warajk!
- B. Ciantar:** (*Lil Ġervazju*): Manjifk, nahseb li wasal il-ħin li toqghod hawnhekk fuq dan it-tavolin... Ġibthom il-karti u d-dokumenti kollha?
- Ġervazju:** Kollox. (*Joqghod bil-qiegħda u jpoġġi l-karti fuq it-tavolin*).
- B. Ciantar:** (*Lil Karolina*): Sinjura Karolin, nitolbuk li issa tieflu ftit tas-sabar u taġtina ftit tan-nifs. Fuq kollox nitolbuk li ma tmutx għalissa biex tilhaq tgawdi lil bintek miżżewġa.
- Ġamri:** (*Jidhol u jgħid lil Ġan Feliċ*): Jiena sejjer, sinjur. Ix-xtieli tas-siġar ħallejthomlok fil-kamra tal-ġnien... Jiena sejjer.
- Ġan Feliċ:** Fejn sejjer?
- Ġamri:** Jien għidtilha lis-sinjura li għada ma nisbaħx hawn. Ma jistax ikun li nkompli dil-ħajja. Int tordnali mod u s-sinjura tordnali mod ieħor. Jien għamilt f'rasi li nitlaq.
- Ġan Feliċ:** Is-Sinjura ma tordnalekx iżjed.
- Karolina:** Kif ma nordnalux iżjed?... Mela jien x'jien hawn ġew... xejn?...
- Ġan Feliċ:** Inti l-mara tad-dar u l-mara tad-dar tibqa' hawn ġew. Ġamri huwa l-ġennien, u ta' ġennien jibqa' jagħmilha. Mieghu ma jkollokx x'taqsam.
- Ġamri:** Le, sinjur. Ġo din id-dar ma nibqax iżjed.
- B. Ciantar:** Tajjeb. Lil Ġamri neħduh magħna. Nagħmlu patt mas-Sur Ġan Feliċ li jibqa' magħna.
- Ġamri:** Magħkom ma' min, jekk jogħġbok?
- B. Ciantar:** Magħna, jiġifieri fil-villa tiegħi. Mieghi u mas-Sinjurina Sofie li sa tiżżewweġ lil ibnu... das-sinjur. (*Juri lil Aldo*).
- Ġamri:** (*Bid-daħka jħares lejn il-Baruni Ciantar u lejn Aldo*). Mas-Sinjurina Sofie... u ma' das-sinjur... Eh, eh. Għandi pjaċir... (*lil Aldo*). U ma' min iżjed?...
- B. Ciantar:** Forsi... ma nafx... forsi xi darba mas-Sur Ġan Feliċ ukoll...
- Ġamri:** Mas-Sur Ġan Feliċ iva, imma mas-Sinjura Karolin, le.
- B. Ciantar:** (*Lil Ġervazju*): Manjifk, jekk jogħġbok...
- Ġervazju:** (*Jaqra*). Il-lum... 25 ta' Jannar 1954. Fil-Belt Valletta. Hawnhekk quddiem, Ġervazju Casha, Nutar Pubbliku, jidhru... l-miżżewġin Ġan, Feliċ Triganza, bin il-mejjett Indri, u s-Sinjura Karoli...

- Karolina:** (*Bil-herra*): Skużi, Manjifk, ismi hallih barra... Jien hier-
ġa. (*Toħroġ b'ġirja*).
- Ġan Felić:** (*Isejjaħ*): Karolin... Karolin...
- Sofie:** Mamà... mamà...
- Ġamri:** Dik terġa' tiġi, tibzax. Sadattant jien sejjer ir-raħal għax
lil marti hallejtha tistennieni. Kont għidtilha li l-lum
għandi niġbor hwejġi u mmur norqod id-dar. Ir-rizq lil
kultħadd, l-iktar lis-Sinjurina Sofie u lill-għarus tagħha u
s-Sema jieqaf magħhom.
- Sofie:** Sejjaħ lill-mamà, Ġamri... Ġamr, mur ilħaqha...
- Ġamri:** Dik terġa' tiġi, tibzax... Araha ġejja, wiċċha aħmar nar...
Jiena sejjer. Sinjuri, nerga' narakom, u s-Sema jkompli
ma' kultħadd. Ghada tarawni l-villa ta' Hal Balzan u l-ew-
wel ma nagħmel, Sur Baruni, niżborlok is-siġar tal-laring.
(*Joħroġ*).
- Ġervażju:** (*Jaqra*). Il-lum, 25 ta' Jannar, 1954.
- Sofie:** Nistennew il-mamà...
- Karolina:** (*Tinstama' tgħajjat minn ġewwa*). Jien ismi ma rridux
isemmih...
- Ġervażju:** Il-lum, 25 ta' Jannar, 1954. Fil-Belt Valletta. Hawnhekk
quddiemi... hawnhekk quddiemi...
- Sofie:** Ġejja... ġejja...
- Ġervażju:** Hawnhekk quddiemi, Ġervażju Casha, Nutar Pubbliku,
jidhru l-miżżewġin Ġan Felić Triganza, bin il-mejjet Indri,
u martu, is-Sinjura Karo...
- Karolina:** (*Tidħol, wiċċha aħmar nar, b'idha l-leminija merfugħa 'l
fuq, bis-saba' l-werrej ma' wiċċ Ġervażju... Trid tittel-
lem. Jinstama' bħal għagħa ta' Iss... Iss... Iss...*)
- Ġervażju:** (*Jissokta jaqra*). Hawnhekk quddiemi, martu s-Sinjura
Karolina...

SIPARJU

KOTBA LI RĊEVEJNA GĦAL-LIBRERIJA

Ir-Rużarju — Xandir ta' Kultura Dumnikana. Vol. XVI — April-
Ġunju, 1964. No. 1; Lulju-Settembru, 1964.